

Розділ 3

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

У статті досліджуються підходи до формування цілей і завдань та їх роль у системі економічної безпеки підприємств; пропонуються системні і комплексні цілі та завдання, а також технологічні вимоги щодо їх визначення

Ключові слова: акціонерне товариство, цілі, завдання, система економічної безпеки.

В статье исследуются подходы к формированию целей и заданий, их роль в системе обеспечения экономической безопасности предприятий; предлагаются системные и комплексные цели и задания, а также технологические требования к их формированию.

Ключевые слова: акционерное общество, цели, задания, система экономической безопасности.

In the article approaches to forming of aims and tasks and their role are probed in the system of economic security of enterprises; system and complex aims and tasks, and also technological requirements, are offered in relation to their determination.

Key words: joint-stock company, aims, tasks, system of economic security.

Постановка проблеми. Цілі та завдання будь-якої системи, в тому числі системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств, є основоположним методологічним елементом її функціонування, базисом та вихідним елементом її структурної побудови. Саме цілі та завдання є тим основним стрижнем процесу забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств, який спрямовує, інтегрує, організовує і мобілізує всі необхідні засоби і методи. Від того, на скільки правильно вони визначені, залежить напрям і зміст забезпечення економічної безпеки. Основна роль функції безпеки, як корінної функції будь-якої соціально-економічної системи, полягає у створенні необхідних умов для реалізації функції розвитку шляхом протидії загрозам. Виходячи з цього, необхідно визначати відповідні цілі і завдання системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств. Проте серед науковців та практиків немає одностайної думки з цього питання, у зв'язку з чим є необхідність у наукових пошуках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування цілей і завдань забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур приділено увагу у ряді наукових праць [3; 4; 5; 6]. У кожній праці пропонується власне розуміння як цілей, так і завдань. Основним недоліком їх формулювання є те, що цілі викладено як завдання, а завдання як функції. Крім того, зміст запропонованих цілей не впливає із змісту поняття «економічна безпека суб'єкта господарювання», а отже, не може виконувати спрямовуючої ролі в процесі забезпечення економічної безпеки підприємницької структури. Що стосується завдань у сфері безпеки, запропонованих у літературних джерелах, то вони не є комплексними, що негативно

відображається на формуванні системи забезпечення економічної безпеки підприємства, в тому числі акціонерного. Тому питання формулювання цілей і завдань системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств залишається не вирішеним, і в першу чергу в науковому плані.

Метою дослідження є розробка системних і комплексних цілей і завдань системи економічної безпеки акціонерних товариств та вимог щодо їх формування.

Основні результати дослідження. Ціль – є однією з основних наукових категорій. Так, Е. Кант вважав, що ціль – це не стільки те, що людина реалізує у своїй повсякденній діяльності, скільки те, що вона має реалізовувати, бажати і з чим повинна узгоджувати свою діяльність [8]. Г. Гегель розробив учіння про ціль, де процес визначення цілей мав декілька етапів, кожний з яких відбиває, як змінюється ціль, її характер, зв'язки і структура. На першому етапі виникає суб'єктивна ціль, тобто ціль, яку людина ставить ще до початку будь-яких дій. На другому етапі ціль вже конкретизується, співвідноситься з наявними засобами і реалізується в практичній діяльності. Тут відбувається активна, але суперечлива взаємодія між ціллю і засобами, яке знаходить свій вихід у тому, що досягнута ціль стає засобом для досягнення нової мети. На третій, і останній, стадії ціль здійснюється і утілюється в результати діяльності [1].

Формування цілей будь-якої діяльності – це, перш за все, одна з основних функцій управління, як науки. Цілі в управлінні визначають як ідеальний образ (логічну модель) бачення стану суб'єкта або об'єкта управління, сформульований на основі пізнання та

врахування їхніх об'єктивних закономірностей і організаційних норм, потреб та інтересів. Цілі є продуктом свідомості, що призводить до того, що в кожній цілі може бути досить різним співвідношення між дійсним та реальним [2, с. 125].

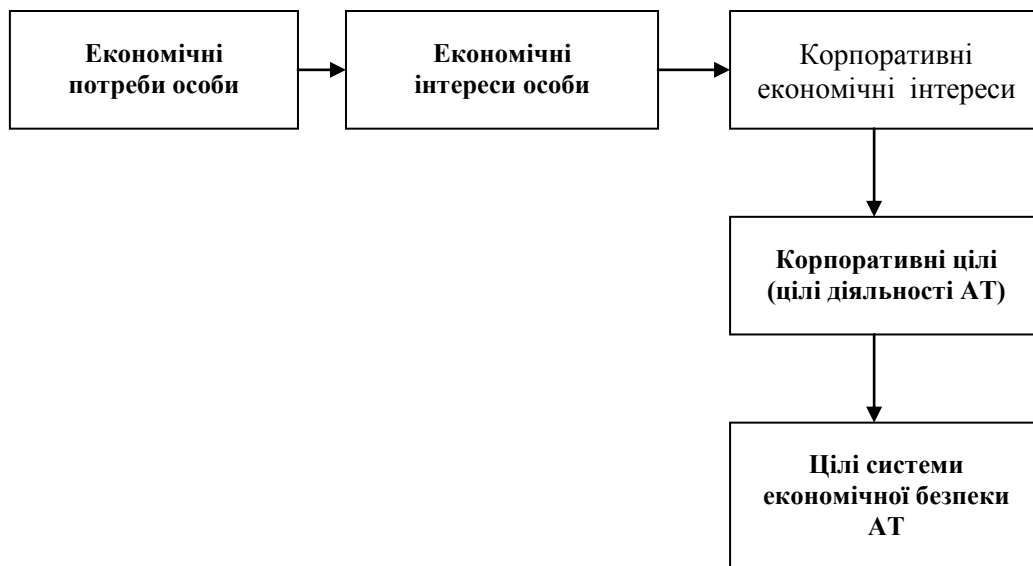
Цільова спрямованість має важливе значення для будь-якої економічної системи і вибір цілей вважається вузловим моментом у процесі економічної діяльності, де метою є єдність і взаємодія двох сторін: зміст мети і рівень її досягнення. Крім того, ціль багато в чому не тільки виражає те, що відбудеться в майбутньому, а ще і вказує напрям діяльності, тобто, виступає як регулюючий момент діяльності [7, с. 46].

Таким чином, цілі в будь-якій системі, особливо в системі забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств, відіграють роль своєрідного компасу, спрямовують та раціоналізують її діяльність, а також підвищують ефективність управління нею.

Варто також зауважити, що цілі безпеки підприємства будуть мати значення для реалізації системи безпеки акціонерного товариства лише у тому разі, коли їх не лише правильно сформульовано, а й про них достатньо інформовано весь персонал і

відпрацьовано дійову систему стимулювання їх досягнення.

Формулюючи цілі системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств, необхідно мати на увазі, що вони, як і сама система безпеки будь-якого підприємства, не є самостійним елементом, а знаходяться в прямій залежності від підприємства, як самостійної соціально-економічної одиниці. Таким чином, цілі системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств мають органічно «втілювати» із загальних цілей функціонування зазначених суб'єктів господарювання. Визначення цілей системи безпеки підприємства у відриві від цілей основної діяльності товариства може спричинити ситуацію, коли система безпеки суб'єкта господарювання буде працювати сама для себе. Разом із тим слід розуміти, що формування цілей – це складний і взаємопов'язаний процес, подібний до форми ланцюга, де попередня ланка є визначальною для наступної (рис. 1). Крім того, такий підхід до формування цілей безпеки розкриває системний підхід до забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств та управління цим процесом.

Рис. 1. Схема формування цілей і завдань системи економічної безпеки акціонерних товариств, авторська розробка

З наведеної вище схеми видно, що в основі визначення цілей системи економічної безпеки АТ є корпоративні економічні інтереси. Основними з них можуть бути:

1. отримання гарантованого доходу з вкладеного капіталу;
2. збереження та ефективне управління власністю.
3. безпечні умови праці;
4. стабільність виплати заробітної плати;
5. отримання акціонерним товариством максимального прибутку;
6. ефективне використання капіталу товариства;
7. налагоджені взаємовідносини «менеджмент – працівник», які б виключали виникнення

конфліктних ситуацій і забезпечували відповідну робочу атмосферу.

8. забезпечення незалежності роботи підприємства.

Слід звернути увагу на те, що під корпоративними економічними інтересами розуміється сукупність узгоджених життєво важливих економічних інтересів відповідних учасників корпоративних відносин і самого підприємства. Розуміння корпоративних інтересів як узгоджених має принципове концептуальне значення як для розвитку акціонерного товариства так і для його безпеки. У зв'язку з чим саме корпоративні інтереси, а не економічні інтереси учасників корпоративних відносин є об'єктом захисту (безпеки). Корпоративні економічні інтереси формуються як конкретні цілі, виражені в якісній чи кількісній формі,

реалізація яких є необхідною умовою для функціонування і розвитку корпоративної системи. Наприклад, збільшення частки на ринку на 3 %, зниження собівартості продукції на 6 %, збільшення інвестицій в будівництво на 7 %, збільшення фінансування на енергозберігаючі технології на 4 %, збільшення заробітної плати на 10 % тощо. В процесі діяльності АТ, спрямованої на досягнення цих цілей, виникатимуть як внутрішні, так і зовнішні загрози. Наприклад, при розширенні частки ринку, недобросовісні конкуренти можуть організувати підробку товарів, розповсюдження негативних слухів про якість товару чи АТ тощо. Щоб протидіяти цим і іншим загрозам, в АТ створюється система забезпечення економічної безпеки, яка також повинна мати чітку цільову орієнтацію.

У літературних джерелах, як було сказано вище, зміст цілей забезпечення економічної безпеки підприємницької структури трактується по-різному. Так під ціллю системи економічної безпеки розуміється гарантування стабільного та максимально ефективного функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому [5, с. 229], або своєчасне виявлення і попередження як внутрішніх, так і зовнішніх небезпек та загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення ним цілей бізнесу [4, с. 47].

Виходячи з того, що в системі корпоративних інтересів є чіткий поділ на такі групи як: інтереси акціонерного підприємства як суб'єкта господарювання, інтереси власника (власників), інтереси акціонерів, інтереси топ-менеджерів, найманих працівників, і так звані пов'язані інтереси (інтереси постачальників, партнерів, кредиторів, споживачів, держави тощо) система економічної безпеки акціонерного товариства повинна переслідувати комплексну загальносистемну мету. За змістом вона може бути такою: *виключення або зведення до мінімуму можливих втрат (збитків) або упущення*

вигоди та сприяння в реалізації корпоративних економічних інтересів і в цілому функції розвитку, а також забезпечення цілісності акціонерного товариства шляхом протидії загрозам.

Саме така сформульована мета чітко і однозначно спрямовує діяльність системи на забезпечення економічної безпеки АТ.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішувати ряд системних і комплексних завдань. У літературних джерелах [3; 4; 5; 6] і на практиці такі завдання формуються також по-різному. Крім того, як уже зазначалося вище, саме формулювання завдань має форму функції, тобто конкретного виду роботи, яку мав би виконувати конкретний підрозділ чи працівник. Тому на думку автора такими загальними завданнями системи економічної безпеки АТ є:

1. Визначення, попередження, виявлення та ліквідація загроз АТ, а у випадку їх реалізації, послаблення негативних наслідків від втрат, їх відшкодування та/або відновлення процесів чи цілісності об'єкта безпеки.

2. Протидія факторам і умовам, що можуть перешкоджати найманим працівникам, топ-менеджерам, акціонерам і власникам акціонерного товариства реалізовувати власні корпоративні економічні інтереси та виконувати обов'язки по відношенню до підприємства, а також викликати конфлікти з приводу реалізації корпоративних економічних інтересів.

3. Протидія факторам і умовам, що можуть перешкоджати реалізації пов'язаних інтересів (інтересів постачальників, партнерів, кредиторів, споживачів, держави тощо), визначених законодавством, угодами, стандартами якості тощо.

Загальні завдання слід деталізувати для функцій управління АТ і корпоративними правами, а також для конкретних функцій розвитку (сфер діяльності) акціонерних товариств. Кожна із них має свою систему безпечних завдань (рис. 2).

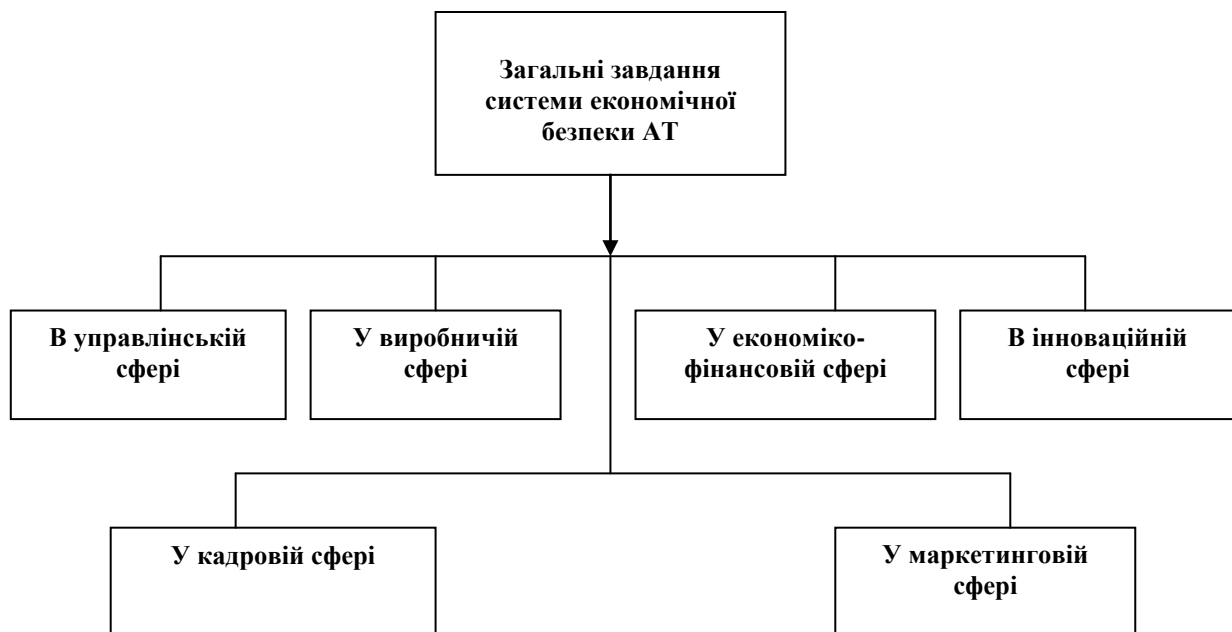

Рис. 2. Структура системи завдань з економічної безпеки АТ, власна розробка

При розробці завдань за кожною з наведених на рис. 1. функцій необхідно дотримуватися комплексного і системного підходів, що закладені у загальних завданнях. Іншими словами потрібно дотримуватися такої основної вимоги: за кожною з функцій у завданнях мають міститися механізми протидії (*визначення, попередження, виявлення та ліквідація*) загрозам та відшкодування збитків та/або відновлення процесів чи цілісності об'єкта безпеки, виходячи з корпоративних та пов'язаних з ними економічних інтересів:

- акціонерного товариства як суб'єкта господарювання та виразника спільних корпоративних економічних інтересів;
- працівників, топ-менеджерів, акціонерів і власників акціонерного товариства;
- постачальників, партнерів, кредиторів, споживачів, держави тощо.

Користуючись даними вимогами, автором розроблені такі завдання з економічної безпеки за кожною видовою функцією розвитку та управлінською діяльністю АТ. У якості приклада нижче наведені такі завдання у сфері фінансової діяльності АТ, а саме:

1. створення та підтримання на мінімально-необхідному рівні нормативно-правового забезпечення фінансово-господарської діяльності АТ;

2. встановлення індикаторів з фінансової безпеки акціонерного товариства;

3. створення та підтримання системи постійного моніторингу кількісних показників фінансової безпеки;

4. створення та підтримання системи реагування на загрози у разі погіршення показників фінансової безпеки до граничних значень;

5. створення механізму відшкодування можливих чи отриманих збитків.

Висновки Проведені наукові дослідження показують, що цілі і завдання системи економічної безпеки АТ відіграють спрямовуючу і інтегруючу роль в процесі її функціонування. Запропонований автором технологічний підхід до формування цілей і завдань системи економічної безпеки підприємств дозволяє цей процес робити комплексно і системно. Формування завдань з економічної безпеки АТ у такий спосіб дозволить на практиці уникнути виконання не системних завдань і зайвих витрат. З точки зору економіки і конкуренції це ефективний метод підвищення конкурентноздатності товару, акцій і АТ як суб'єкта господарювання на ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гегель Г. Энциклопедия философских наук. Т. 1. Наука логики / Гегель Г. – М. : Мысль, 1974. – С. 392.
2. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України : [підручник] / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
3. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : [навч. посібник] / М. І. Зубок. – К. : КНЕУ, 2002. – 190 с.
4. Экономическая безопасность : [учебник для вузов] / О. А. Грунин, А. Д. Макаров, Л. А. Михайлов и др. – М. : Дрофа, 2010. – 270 с.
5. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : [монографія] / О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев, О. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2008. – 403 с.
6. Павлов А. В. Основы организации безопасности банков : [учеб. пособие для нач. проф. образования] / А. В. Павлов. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 128 с.
7. Топунова И. Р. Теоретические основы определения целей денежно-кредитной политики : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / И. Р. Топунова. – М., 2001. – 134 с.
8. Трубников Н. Н. Кризис европейского научного разума. Философия науки и философия жизни // Рациональность как предмет философского исследования. – М., 1996. – С. 39.

Рецензенти: Бажал Ю. М., д.е.н., професор;
Верланов Ю. Ю., к.е.н., професор

© Франчук В. І., 2010

Надійшла до редакції 02.06.2010 р.